DE OPLEIDING TOT ACCOUNTANT

door H. R. Reder.

In het Mei-nummer 1955 van het M.A.B. heeft collega Kraayenhof zijn mening geuit over de opvattingen van Prof. Dr J. L. Mey omtrent het in titel dezes aangegeven onderwerp, zoals hij deze heeft kenbaar gemaakt in het April-nummer 1953 en het Juli-nummer 1954 van dit blad. Kraayenhof heeft daarbij te kennen gegeven, dat naar zijn oordeel de discussies over het onderwerp niet moeten worden gesloten, zoals J. L. Mey in zijn laatstgenoemd artikel heeft gesuggereerd, doch integendeel aan het slot van zijn uiteenzettingen een beroep gedaan op de categorie van personen, die „the eating of the pudding” meebelevan, om zich alsnog in de discussies te mengen (Mei-nummer 1955, blz. 202 en 203).

Tot deze categorie behoor ik, al moet ik het voorbehoud maken, dat ik niet meer „meeleef” in de zin van Kraayenhof's oproep; sinds enkele jaren heb ik mij uit de praktische beoefening van het accountantsberoep teruggetrokken. Maar meebeleefd heb ik in mijn lange loopbaan de ontwikkeling van het hier in het geding zijnde probleem als wellicht weinig anderen, niet alleen in de beroepsuitoefening zelf, doch ook doordat ik gedurende een lange reeks van jaren heb medegewerkt aan het afnemen der examens bij de Hogescholen, de Amsterdamse Universiteit en het Instituut, en de Instituutsopleiding mede heb helpen verzorgen.

Kraayenhof heeft naar mijn hart geschreven; het zal hem na onze persoonlijke gesprekken over dit onderwerp zeker niet verbazen, dat ik geheel aan zijn zijde sta en ik heb mijzelf dan ook afgevraagd, of het nog wel zin heeft, dat ik in het M.A.B. van mij laat horen, vóórdat J. L. Mey op Kraayenhof's artikel heeft gereageerd. Ik heb na rijp beraad deze vraag bevestigend beantwoord en de Redactie om plaatsing van deze, mijn meningsuiting verzocht, mede omdat Kraayenhof in zijn uiteenzettingen meermalen heeft verwezen naar de discussies 1937/38, waarvan ik in mijn toenmalige functie van Instituutsvoorzitter de leiding heb gehad en van de strekking waarvan ik mij derhalve grondig rekenschap heb moeten geven.

Kraayenhof heeft gelijk, wanneer hij zegt, dat J. L. Mey de betekenis van deze discussies onjuist interpreteert en daaruit ten onrechte de conclusie trekt, dat toen als het ware de belofte is gedaan, om Instituutsopleiding en -examens als een complex van tijdelijke maatregelen te beschouwen, deze slechts zolang te doen gelden als met het oog op de „veiligheid” in de beroepsontwikkeling nodig zou blijken, doch in beginsel de academische opleiding als de op den duur enig juiste aan te merken. Natuurlijk bestond er toen aarzeling; ik wil niet ontkennen, dat ik zelf in 1937/38 de mogelijkheid van een ontwikkeling in J. L. Mey's opvatting niet uitgesloten achtte. Maar wèl ontken ik ten stelligste, dat er toen aanleiding bestond, om het saldo der overwegingen te trekken in J. L. Mey's richting. Ik heb integendeel persoonlijk de uiterste voorzichtigheid betracht, welke toen was geboden, ernstig gewaarschuwd tegen voorbarige gevolgtrekkingen en met klem geadviseerd, het verloop der dingen af te wachten, alvorens definitief te kiezen en de toekomstige beroepsontwikkeling langs bepaalde banen te leiden.

Thans beschikken wij over een meerdere ervaring van bijna 20 jaren; een tijdperk, waarin veel is geschied, waaruit lering kan worden getrokken en waardoor ons inzicht in de betekenis van het naast elkander be-

staan van tweeërlei soorten opleiding en examen belangrijk is verscherpt. En stel ik nu mijzelf voor de vraag, of de voorzichtigheid, van de noodzaak waarvan ik mij in 1937/38 bewust was, moet voortduren, dan wel, of de tijd is gekomen voor een principiële beslissing omtrent de in de toekomst te volgen weg, dan aarzel ik niet langer: ik schaar mij geheel aan de zijde van Kraayenhof, die deze beslissing blijkbaar voor zichzelf heeft genomen en positief de handhaving van Instituutopleiding en -examens heeft aanbevolen.

Zonder meer dan onvermijdelijk is in herhalingen te treden, zal ik in het kort mijn standpunt motiveren.

Het is niet waar, dat het accountantsberoep lijdt onder het gemis van een academische titel, zoals deze bijv. wel bestaat voor meesters in de rechten en artsen. De praktijk heeft onmiskenbaar anders geleerd en wettigt de slotsom, dat ook door grondige beroepsvoorbereiding langs andere weg dan de academische en door gedegen beroepsarbeid, zonder academische titel een beroepsstanding kan worden verkregen en gehandhaafd, welke in de samenleving past; terecht heeft Kraayenhof in dit opzicht verwezen naar de voor ons zo betekenisvolle ervaring in het notarisberoep, naar de beroepsontwikkeling in het Verenigd Koninkrijk en naar de waardering, welke het Instituut bij Overheid en bedrijfsleven heeft verkregen door zijn nooit aflatend streven naar het op peil houden van opleiding en examens en naar het volgen van een strenge beroepsregeling.

Ik betwijfel ernstig, of het terugbrengen van de Instituutstaak (of van de taak der organisatie, welke bij het eventueel tot stand komen van een wettelijke regeling voor het Instituut in de plaats zal treden) tot die van een „vakvereniging” in de beperkte betekenis van het woord voordeel zou hebben: ik ben integendeel van mening, dat het uitsluitend leiden van de toevoer tot het beroep via universiteit of hogeschool een wijziging ten ongunste zou betekenen, waardoor, ook op langere termijn bezien, de typische ontwikkeling van het accountantsberoep in ons land zou worden verstoord, omdat daaraan een element zou worden ontnomen, dat kenmerkend is voor de behoefte-bevrediging, zowel intern als naar buiten.

Evenmin is het waar, dat het ontstaan van sleur (de uitdrukking is afkomstig van J. L. Mey) bij het volgen van de moeizame weg naar het beroep via Instituutopleiding en -examens een gevaar zou betekenen, waarmede ernstig rekening moet worden gehouden. Het zal wel in enkele gevallen zo zijn, als J. L. Mey vreest, maar ik mag mij beroepen op een lange, grondige ervaring in het accountantsberoep, indien ik zeg, dat het overgrote deel der via het Instituut gevormden en geëxamineerden jonge mensen zijn, voor wier prestaties men bewondering moet hebben en die men miskent door over hen te oordelen, zoals J. L. Mey deed.

Het is ook niet waar, dat er daarbij van „afbeulen” sprake behoeft te zijn. Natuurlijk, geen eervolle plaats wordt in de economische samenleving verkregen, zonder dat men zich daarvoor offers getroost, en het kan hier dan ook ten hoogste gaan om de vraag, of deze offers voor de langs niet-academische weg gevormde accountants buitensporig zouden zijn. Ik beantwoord deze vraag ontkennend; talrijke jonge mensen heb ik dit stuk werk tot een goed einde zien brengen en nimmer heb ik, ook in de dagelijkse omgang met hen, de indruk gekregen, dat er voor hen geen ruimte meer zou zijn voor gezonde ontspanning, ook geestelijke in die zin, dat studie en examens een afzondering zouden betekenen in het jonge leven van degenen, die deze gang naar het beroep hebben ondernomen.

Integendeel, studie en praktijk leiden als het ware vanzelf naar het leggen van contacten op intellectueel terrein en naar het zoeken van afleiding uit de sfeer van harde arbeid en noeste ijver, welke nu eenmaal aan het bereiken van een hoogliggend doel inhaerent is. Ik vind dan ook de wijze, waarop J. L. Mey zich in dit opzicht, zij het in voorzichtige vorm, heeft geuit, bepaald onverantwoord en wil ook mijnerzijds het gemis van appreciatie, dat zonder tegenspraak zou kunnen post vatten, helpen voorkomen.

Ik meen voorts, nu ik mij eenmaal voor het geven van mijn mening in het M.A.B. heb gezet, de plicht te hebben ook mijnerzijds te waarschuwen tegen het gevaar van het vereenzelvigen der academische vorming en de daaraan verbonden grote voordelen met het bezit van een door Universiteit of Hogeschool afgegeven accountantsdiploma. Dit gevaar acht ik stellig belangrijk groter dan het door J. L. Mey gesignaleerde, waar hij spreekt van de sleur, die de andere groep in haar greep zou kunnen krijgen. Ik ben niet voldoende meer op de hoogte van de ontwikkeling der academische vorming, om een gefundeerd oordeel te kunnen uitspreken, maar ik mag mij refereren aan de mededelingen, welke mij daaromtrent door ingewijden zijn verstrekt; zij komen hierop neer, dat het aantal der z.g. werkstudenten aan de Universiteiten hand over hand toeneemt en dat het aantal gevallen, waarin aan de Hogeschool de studie wordt voltooid, zonder dat er in betekenende mate van het volgen der colleges en van een opvoedende omgang met mede-studenten sprake is, relatief belangrijk stijgt.

Men verdenkte mij niet van onderschatting der grote voordelen, welke de academische vorming heeft voor hen, die het voorrecht er van in volle omvang mogen genieten; ik ben zeker niet blind voor de grote opvoedende kracht, welke van het volgen der colleges en van het werkelijk vertoeven in het studenten-milieu kan uitgaan. Ik heb bovendien alle begrip voor de bijzondere betekenis, welke de academisch gevormden voor de beroepsontwikkeling in ons land kunnen hebben door hun toch nog altijd belangrijk grondiger scholing in wetenschappelijk denken en door hun dieper gaande voorbereiding in de economische vakken; meer dan ooit verheug ik mij thans in het voorrecht, dat ons beroep is toegefallen door de ontwikkeling van opleiding en examens aan Universiteit en Hogeschool. Maar, nog eens, ik weiger daaraan de gevolgtrekking te verbinden, dat het Instituut op den duur zijn nuttig werk op dit gebied zou moeten staken.

En nu tenslotte het gewetensonderzoek, waarvoor J. L. Mey ons wil stellen. Ik sta daartegenover iets anders dan Kraayenhof, die blijkbaar de mening is toegedaan, dat er hier van een appèl aan het geweten geen sprake kan zijn, omdat de beantwoording van de vraag, of de niet-academische opleiding er moet blijven of niet, ligt op een vlak, waarop het geweten niet behoeft te spreken. Ik ben, in tegenstelling tot hem, toch wel bereid om ook mijn geweten in het geding te brengen, indien het gaat om een beslissing, waardoor een eind zou kunnen worden gemaakt aan een beroepsontwikkeling, die aan talrijke jonge mensen een kans geeft, welke zij bij uitsluitend academische opleiding zouden missen, en waarbij het dan waarlijk niet zou gaan om de eersten de besten. Het kan niet goed zijn, principieel te streven naar het wegnemen van deze mogelijkheid, indien daarvoor geen dringende redenen zijn aan te wijzen. Het bestaan er van betekent, dat er in de economische samenleving plaats is voor het

uitoefenen van een algemeen als nuttig en nodig erkend vrij beroep, zonder dat daarvan wordt uitgesloten de grote groep van jonge mensen, wier levensomstandigheden het volgen van een academische opleiding niet gedogen; zelfs niet, indien de kosten van een dergelijke opleiding op zichzelf door een vèrgaande tegemoetkoming van overheidswege tot een minimum zouden worden beperkt. Hier is voor een omzwaai, als door J. L. Mey gepropageerd, geen wezenlijke aanleiding, omdat de praktijk een betrouwbaar richtsnoer biedt en ons het recht geeft te blijven ijveren voor het openhouden van een toegang tot het beroep, welke voor alle energieke jonge mensen begaanbaar is.

Ik kan niet ontkennen, dat ik bij het geven van dit advies mijn geweten mede heb doen spreken, zij het dan in een andere richting dan J. L. Mey.